

A fentiekben nem volt célunk egy új jogtétel abstrahálása, csupán egy élő, de sokszor elhalványuló tendenciára kívántunk reáutalni nagyjában azzal a törekvéssel, hogy az eseteknek — szerénytelen kifejezést használva — rendszeres felvonultatása a szemléletmódunkat tudatosítsa.

Dr. Beck Salamon.

A nyugdíjvalorizáció kérdése az átértékelési javaslatban.

Az egyes magánjogi pénztartozások átértékeléséről szóló Törvényjavaslat, hosszú vajadás után megszületett. Előttünk fekszik és törekednünk kell, főleg nekünk *gyakorlati jogászoknak*, hogy rámutassunk a javaslatnak azokra a hézagaira, melyek különös mértékben kirivók akkor, ha a javaslat egyes intézkedéseit applikálni törekszünk, a majdan előforduló gyakorlati jogesetekre.

A javaslat kritikai méltatásánál nem szabad szem elől tévesztenünk, azon felette nagy nehézségeket, melyekkel a javaslatnak meg kell küzdenie.

Tekintetbe kell venni, hogy a javaslatnál, a szigorú értelemben vett *jogi problémán* kívül, számolni kellett és kell, a *szociális, pénzügyi- és nemzetgazdasági problémákkal* is, melyek e kérdés egész komplexumával szerves összefüggésben állanak.

A legnagyobb összecsapások a javaslat 18—26. §-ai körül vannak, melyek a *magánalkalmazottak nyugdíjáról és özvegyeik, árváik ellátásáról intézkednek*. Ez természetes is, mert ezidőszerint nyugdíjas magánalkalmazottak nyugdíjainak mikénti fel —, vagy mondjuk átértékelésének problémája áll leginkább homloktérben, úgy az adós, mint a hitelező szempontjából.

A bírói tevékenység irányelvei szempontjából idéznem kell, *Dr. Staud Lajos ny. kuriai tanácselnök* örökbecsű kijelentését (Magyar Jogi Szemle 1923. IV. évfolyam 2. szám), *„mely szerint az értelemnek és értelemnek együtt és kölcsönhatásban kell lenniök mindig és mindenütt, tehát az élet legfelelősebb nyilvánulásában: az ítélkezésben is.”*

Ezen elveknek érvényesülni kell azonban nemcsak akkor, ha a bíró a gyakorlatban érvényesített jogelvek kidomborításával jogszabályokat alkot, hanem az esetben is, ha a törvényhozó alkotja meg joghatályos törvényekben, azokat a szabványokat, melyek a konkrét esetek elbírálásánál irányadók kell hogy legyenek.

Ha valahol, úgy épp a javaslat 18—26. §-ainál lenne elengedhetlen a fenti kölcsönhatás.

Nézetem szerint a javaslat fenti §-ainál ez a kölcsönhatás, hogy úgy mondjam nincsen meg paritásos alapon, amennyiben az értelmi momentumok javára, szemben az érzelmielmelekkel, meglehetősen eltolódás vehető észre. Jelen cikkem keretén belül, a javaslat szociális vonatkozásaira nem igen kívánok kitérni, mert e tekintetben a különböző érdekképviseletek már tulon tul kifejtették és leszögezték álláspontjaikat; részemről főleg jogászai szempontból kívánok a javaslattal foglalkozni, különös tekintettel arra, hogy az eddigi bírói gyakorlat és a javaslat vonatkozó intézkedései között, mily mértékben állapítható meg kölcsönhatás.

A bírói gyakorlat, — törvényes intézkedés hiányában — a nyugdíjak valorizálásánál, abból indult ki, hogy a nyugdíj-tartozás egy sui generis jellegű kötelem, melynek tartalmát egy pénzkövetelés képezi, célját tekintve viszont arra szolgál, hogy a nyugdíjas alkalmazott megélhetéséhez, létfenntartásához, hozzájáruljon, (lásd e tekintetben bővebben szerzőnek a Jogállam 1925. évi 8—9 füzetében megjelent értékezését: A nyugdíjak valorizálásáról.)

Az előttünk fekvő javaslat teljesen szakít azon elvvel, mely szerint a nyugdíj-tartozás tartási jellegű elemeket is foglalna magában és pusztán az képezi elvi kiindulási pontját, hogy át akarja hidalni „a pénz értéksökkenéséből eredő hátrányokat.” — (18. §.)

Megjegyzendő, hogy *expressis verbis* ez sincsen kimondva, csak a contrario következtethető ez a 18. §-ban lefektetett ama negatív szabályból, hogy „a nyugdíj-járandóságnak átértékelt összege nem haladhatja meg a pénzértéksökkenéséből eredő hátrány teljes kiegyenlítését.”

A javaslat indokolása nem mutat rá kifejezetten, hogy az át — illetve helyesebben mondva a felértékelés jogalapjául, a bírói gyakorlatokban és jogi irodalomban kifejeződött különböző elvek melyike képezi a felértékelés jogalapját.

A javaslatnak 19. §-ából, mely az átértékelés mértékét határozza meg, nyilvánvaló, hogy az átértékelés alapjául az adós gazdagodását veszi és így az u. n. „gazdagodási teoria” alapján áll.

Ez a megoldás helyes és megnyugtató eredményhez vezethet az u. n. tiszta pénztartozásoknál.

Nem számol azonban a javaslat azzal, hogy mint fentebb is említettem, a nyugdíj-tartozás, illetve kötelem nem minősíthető tiszta pénzkötelemnek, hanem egy *sui generis* jellegű célkötelemnek, melynél a felek akarata oda irányult, hogy a hosszabb szolgálati idő után, az alkalmazott olyan járadék bírói

tokába és élvezetébe jusson, mely megélhetése szempontjából megfelelő gazdasági értéket képviseljen.

Félő, hogy — bár az arányszámok tekintetében még semmi pozitív adat nem áll rendelkezésünkre, — mégis a a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél, hol a birói megállapítás ki lesz kapcsolva, az átértékelt nyugdíj különösen az alacsonyabb fizetési kategóriáknál, a megélhetés szempontjából számbavehető gazdasági értéket alig fog képviselni.

Nem tartom szerencsés intézkedésnek a törvényjavaslatnál, hogy külön elbánás alá veszi a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél alkalmazott nyugdíjasokat, szemben azon nyugdíjas kategóriákkal, kiknek nyugdíját a javaslat 23. §-a értelmében a bíróság fogja átértékelni.

Ez utóbbi kategóriák ugyanis, már csak az eddigi birói gyakorlat tapasztalatai alapján is kedvezőbb, vagy jobban mondva méltányosabb elbánásban fognak esetleg részesülni; mert itt a 23. §. lehetővé teszi, kapcsolathán a 10-ik §-al *a hitelező, tehát a nyugdíjas vagyoni helyzetének mérlegelését; azt a célt, melyre a pénztartozás keletkezésekor szolgált; valamint az életfenntartás költségében a járandóság megállapítása óta bekövetkezett emelkedést.*

Ezeknél a nyugdíjasoknál tehát adva van a bíróságnak az összes körülmények szorgos és körültekintő mérlegelésének a lehetősége, *mely körülményt nem rontja le az, hogy a javaslat (23. §.) ezeknél és elrendeli a megállapított arányszámok figyelembe vételét.*

Itt tehát a javaslat teljesen helyes nyomon halad, mert számol többé-kevésbbé a nyugdíjkötelem sajátos jellegével; — míg a 19. §-ban megjelölt kategóriáknál a rideg arányszámok elve alapján, csupán a vagyon gazdagodás mérvét veszi tekintetbe, azon az alapon, hogy az illető részvénytársaságnak vagy szövetkezetnek, milyen % arányában sikerült békebeli vagyonát átmenteni.

Én tehát mindezekre való tekintettel, szemben Dr. Proszvimmer Béla nagyérdékü fejtegetéseivel (Jogtudományi Közöny 23-ik szám 1925. évfolyam), azt a consequentiát vonom le, *hogy a javaslat 23-ik §-ának rendelkezései alá vétessenek a részvénytársasági és szövetkezeti alkalmazottak is; mert bár perek számának apasztása lehet helyes cél kitűzés, azonban ezen cél elérésének áldozatául nem szolgálhat a minden körülmények között szem előtt tartandó anyagi igazság.*

De mérlegelendőnek tartom azon körülményt is, hogy a vagyon kisebb, vagy nagyobb mértékben való átmentése, nem szolgálhat minden körülmények között biztos mértéknek arra nézve, hogy az illető vállalat elbirja-e azon terheket, melyek a nyugdíjak méltányos felemelésével járnak.

Nézetem szerint elképzelhető, hogy a vállalat vagyonátmentési %-a kicsiny lesz, annak dacára a jelenleg elért üzleti eredményhez képest, a nyugdíjakimértányos és a vagyon %-ot meghaladó felemelése, a vállalat vagyoni romlását nem vonná maga után.

Nem tartom helyesnek a javaslat azon intézkedését, mely a 18-ik §-ban kimondja, hogy *a nyugdíjjárandóságnak átértékelt összege nem haladhatja meg a pénzürtécsökkenéséből eredő hátrány teljes kiegyenlítését.*

Ez a rendelkezés az elvnek feláldozza a lényegét — és folyik a javaslatnak azon elgondolásából, mely szerint a nyugdíjtartozás osztozik többi pénztartozások sorsában,

Az alsóbb kategóriájú alkalmazottaknál ugyanis gyakori eset, hogy a békebeli fizetésnek 100%- arany alapon eszközölt valorizálása is alul maradna azon az összegen, melyet a felek *a kötelelem célját tekintve*, annak megkötésekor szem előtt tartottak.

Teljesen figyelmen kívül hagyja a javaslat azt a körülményt is, hogy a nyugdíjak átértékelésénél figyelem fordítandó a hasonló jellegű aktív alkalmazottak ezidőszertini illetményeire.

A gyakorlati példák ugyanis azt mutatják, hogy egyes vállalatoknál a hasonló kategóriájú aktív alkalmazottak ezidőszertint elérték sőt sok esetben túl is haladták a 100% békeparitást; már most ha az ilyen vállalatok vagyonátmentési %-a csekély lesz (mi elképzelhető,) úgy feltétlenül nagy aránytalanság fog mutatkozni a nyugdíjasok és aktív tisztviselők járandóságai között.

A dolog lényege tehát, hogy *a vagyonátmentési % aránya egymagában*, a nyugdíjak átértékelését illetőleg nem igen fog megnyugtató eredményekhez vezetni.

Az önálló jogi személyiséggel bíró nyugdíjintézetek ügyét sem szabályozza a javaslat, mit nagy hiánynak tartok.

A bírói gyakorlat a nyugdíjintézeteket a nyugdíj felértékelési pereknél teljesen figyelmen kívül hagyja és az átértékelt nyugdíj fizetésére, még ha a nyugdíjintézet önálló jogi személyiségét meg is állapítja a szolgálatadót kötelezi.

Helyesen jegyzi meg Dr. Proszvimmer Béla is fent idézett cikkben, hogy a javaslat e kérdés világos szabályozása elől kitérni látszik.

A javaslat 24. §-a kimondja, hogy a nyugdíj átértékelése a szolgálatadó vagyoni helyzete irányadó akkor is, ha a járandóság fizetésére nem a szolgálatadó, hanem az ő anyagi hozzájárulásában részesülő és keretében külön jogi személyként alakított nyugdíjgyesület, intézet vagy alap köteles.

Nem szenved kétséget, hogy ezen szövegezés mellett

igazán nem állapítható meg, hogy a javaslat az átértékelt nyugdíjfizetésére, a munkaadót, vagy az önálló jogi személyiséggel bíró nyugdíjintézetet akarja-e kötelezni.

Az indokolás az önálló jogi személyiséggel bíró nyugdíjintézeteket pusztán „a technikai kezelés egyszerűsítése érdekében létesített formalitásoknak” tekinti.

Ezt a megjegyzést azonban nem találom helyt állónak, mert bizony számos olyan nyugdíjintézet van, mely pusztán formalitáson túlmenően vonja keretébe a nyugdíj fizetésére vonatkozó anyagi rendelkezéseket is.

Helyesebb és világosabb lenne tehát, ha a javaslat kimondaná, hogy a nyugdíjért, még önálló jogi személyiséggel bíró nyugdíjintézet esetében is, a munkaadó felelős, egyetemlegesen a nyugdíjintézettel.

Valószínűleg a javaslat is ezt tartotta szem előtt, mert anomalia lenne jogi technikai szempontból egy jogi személyt, egy tőle formailag külön álló másik jogi személy (munkaadó) vagyoni viszonyai alapján marasztalni.

Rendkívül veszélyesnek tartom a javaslat 26. §-ának 2-ik és 3-ik bekezdését

A második bekezdés ugyanis a felek egyezségét a nyugdíj felemelése tekintetében szent és sérthetetlennek mondja ki, függetlenül a törvény életbelépte utáni arányszámra.

Vizsont, ha a törvény életbelépte előtt kelt jogerős bírói ítélet olyan járandóságot állapított meg magasabb összegben, amelynek átértékelésére az arányszám irányadó (19. §.), a jogosultat az arányszám közzétételét követő hó 1-ső napjától kezdve, nem a jelen törvény életbelépés előtt bírói ítélettel meghatározott magasabb járandóság, hanem az arányszám értelmében megállapított járandóság illeti meg.

Ezt a rendelkezést elsősorban jogpolitikai szempontból kifogásolom.

Veszélyes kísérletnek tartom ugyanis, hogy jogerős bírói ítélet *sankciói a törvényes perrendtartásban* foglalt eshetőségeken kívül is, hatálytalaníttassanak.

A köztudatban feltétlenül és jogosan is visszatetszést szülne az az intézkedés, mely jogerős bírói ítélet hatályát függővé tenné egy részvénytársaság vagy szövetkezet számtani műveletétől.

Nagy rést ütne jogrendszerünkön, ha bevinnök incidentaliter is azt a lehetőséget, hogy jogerős ítélet hatálya perújítás nélkül is megszüntethető.

Ezen nagy elvvel szemben nem tartom elegendőnek és megnyugtatónak az indokolás azon érvét, mely szerint „*ugyanazon vállalat alkalmazottainak egyenlő mértékben átértékelt járandóságokat kívánatos adni*”.

De meg egyébként is a 26. §. 3-ik bekezdésében foglalt intézkedés nem is consequens, mert ha a jogerős bírói ítélet kisebb összegben állapította meg a nyugdíjat, mint amely az arányszám alapján lenn emegállapítandó, ugy nem mondja ki, hogy az arányszám közzétételét követő hó 1. napjától kezdve az arányszám értelmében megállapított járandóság illeti meg. Ha tehát a javaslat a harmadik bekezdés értelmében fogadtatnék el, ugy szerintem fent előadottak az osztó igazságnak megfelelőleg kiegészítendőek.

A 26-ik §. utolsó bekezdése kimondja, hogy ha a járandóság átértékelésére a 19. §. irányadó, a kötelezett t. i. részvénytársaság vagy szövetkezet, az arányszám közzétételéig méltányos előleget köteles fizetni.

E rendelkezésnek a javaslatban nincsen szankciója.

Mi a helyzet ugyanis, ha a részvénytársaság vagy szövetkezet nem hajlandó méltányos előleget adni?

Fordulhat-e ez esetben a nyugdíjas a bírósághoz?

Ha igen és az arányszámok a legrövidebb időn belül nem publikáltak, ugy újra a perek özönével fogunk szemben állani.

Végül rá kell térnem a javaslat egyik legerősebben támadott §-ára, a 40-ik §-ra, mely az arányszám megváltoztatása iránti kérelem feletti eljárás módozatait szabályozza és pedig olyképen, hogy ezen kérelem fellett a m. kir. Kurián alakuló külön bíróság *határoz indokolás nélkül*, a feleknek írásban vagy szóval történt meghallgatása és szükség esetében a Pénzügyintézeti Központ írásbeli szakértői véleményének megszerzése után.

Jogpolitikai szempontból a fentieket felette elhibázott és hiányos rendelkezésnek tartom.

A külön bíróság felállítása elvileg helyes: azonban, ha az mint bíróság szerepel, *ugy kell, hogy az fel is ruháztassék mindazon kellekkel, melyek elválaszthatlanok a bíróság jellegétől.*

Elsősorban tehát szükséges, hogy a vonatkozó határozat indokoltassék, veszélyes volna belevinni a köztudatba az indokolás nélküli érdemleges bírói határozatok lehetőségét különösen olyan kérdésekben, melyek az egyik félre nézve feltétlenül existenciális jellegűek.

Maga az indokolás e tekintetben semminemű megnyugtató magyarázattal nem szolgál.

Nézetem szerint azonban azon rendelkezés causalis nexusban látszik lenni a 40-ik §. azon intézkedésével, mely szerint a Pénzügyintézeti Központ szakértői véleménye zárt borítékban kezelendő és azt a felek nem tekinthetik meg.

Bizonyítékok, melyek a birói eljárás folyamán a felek által nem tekinthetők meg és ennek dacára a határozat alapjául szolgálnak, oly novum, melyhez hasonlóval a Corpus Jurisban nem találkozunk.

Egy célt tévesztett intézkedés, mely feltétlenül megváltoztatandó, mert alapul szolgálhat arra, hogy hatálytalanná tegye azt a nagy elvet, mely a birói határozatoktól azt is kívánja, hogy azok közmegnyugvást keltsenek.

Dr. Schwartz Tibor
kir. járásbíró.

Változatok a V-huron.

(Tépelődések a valorizációs törvényjavaslat fölött.)

Nem, ezen nem lehet segíteni. Ha az állam a lelkére tudja venni, hogy egy egész generációban végkép lerontsa az ígéretei komolyságába vetett hitet, ha magára veszi, hogy a háborut az özvegyek és árvák pénzén („Árvák keserve, özvegyek siralma nyög belé . . .”), a kis betevők megtakarított garasain, a hadikölcsönök első jegyzőinek filléreinek financerozza, akiket nem is mindig gyengéd nyomással, de mindig annak hangsúlyozásával birt a hitelezésre, hogy az nemcsak hazafias kötelesség, hanem jó üzlet is, ha mondom mindezekkel szemben most a *sacro egoismo* álláspontjára helyezkedik: akkor tudnia kell, hogy nem tehet másként, hogy magamagát s ezzel valamennyiünket végromlásba döntene, ha bármi szerény valorizációt vállalna. Ha pedig ez így van, akkor a jogász fejet hajtva visszaemlékezik mindazokra az esetekre, amikor a *salus reipublicae suprema lex* erőszakot tett a jогon és igazságon s egy mély sóhajjal napirendre tér.

Ennek a sóhajnak azonban hadd szegezzük le a belső szavát, mint magánjogászok, akiknek a köz érdeke mellett s — mondjuk — azt követő sorrendben, de a jogos magánérdek is fontos és oltalomra méltó. Azt mondja e sóhaj: legalább jegyezne meg az állam, amely most egyszerű, de nemes gesztussal megtartja a pénzünket, hogy ennek erkölcsi igazoltsága csak abban a tudatban van, hogy *l'état c'est moi*, hogy ezt az áldozatot meghálálja abban a valamennyiünket egyforma melegséggel magához ölelő anyai szeretetben, biztonságban, oltalomban, a személyiségi jogok és szabadságok egyenlő megoltalmazásában, amelyért az állam végeredményben mégis csak van. Ez nem a *do ut des* kalmár mentalitása, hanem az a gondolat, amely az ajándékot vastag hálátlanság címén megtámadhatónak tekinti és amely a tartásra kötelezettet tartozása alól feloldja, ha a jogosult vele szemben oly magatartást tanusít, amely őt az öröklésre is érdemtelenné teszi. Legyen az 1926. esztendő az az év, amelyben a nem valorizált pénztartozások megélik a maguk valorizálását — a személyiségi jogok renaissance-ában, demokráciában és jogegyenlőségben.